

ZPRÁVA O ČINNOSTI V SEKTORU STRAVOVACÍCH SLUŽEB A PŘEDMĚTŮ A MATERIÁLŮ URČENÝCH PRO STYK S POTRAVINAMI V OBLASTI OCHRANY VEŘEJNÉHO ZDRAVÍ 2023

1 ÚVOD

Ochrana veřejného zdraví má v ČR dlouholetou tradici a vždy stála v centru pozornosti jak odborné, tak laické veřejnosti. Jedná se o multidisciplinární obor, jehož součástí jsou rovněž stravovací služby a předměty a materiály určené pro styk s potravinami. Základní koncepční zaměření oboru je vyjádřeno v zákoně č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 258/2000 Sb.“).

Bezpečnosti potravin je věnována pozornost, zejména pokud jde o kontaminaci potravin nežádoucími látkami, které mohou mít negativní dopad na lidské zdraví. Je kladen důraz na dodržování základních hygienických požadavků při přípravě pokrmů a v provozovnách stravovacích služeb na eliminaci výskytu alimentárních onemocnění a otrav z potravin, tj. zaměřuje se na aspekty pracovního prostředí z hlediska prevence vzniku a šíření infekčních a hromadně se vyskytujících onemocnění.

Pokračuje výrazné rozšiřování trhu s předměty a materiály určenými pro styk s potravinami. Obor je bezprostředně navázán na situaci v Evropské unii a volný pohyb zboží na jednotném trhu. V úvahu je třeba brát kromě principu volného pohybu zboží i princip vzájemného uznávání, vykonávání důsledných úředních kontrol a spolupráci s kompetentními úřady a dozorovými orgány ostatních členských států. Povinnost uvádět na trh bezpečné výrobky opatřené odpovídajícími a pravdivými informacemi je přenesena na osoby uvádějící dané výrobky na trh. Výrobky jsou následně kontrolovány po jejich uvedení na trh a jakékoliv přijaté opatření tudíž musí být odůvodněno zhodnocením zdravotního rizika. Orgány ochrany veřejného zdraví (dále také „OOVZ“) vykonávají tisíce kontrol ročně s cílem zajistit, aby nedošlo k ohrožení zdraví spotřebitele, šetří všechny podněty jak ze strany spotřebitelů, tak i ze strany dalších orgánů státní správy nebo médií. Informace o výrobcích nebezpečných nebo z nebezpečnosti podezřelých jsou předávány Evropské komisi a ostatním členským státům prostřednictvím systému rychlého varování pro potraviny a krmiva, kdy informace musí být zpracovány předepsaným způsobem a musí být doložena dokumentace o provedené kontrole. OOVZ jsou povinny šetřit všechna hlášení o výskytu nebezpečných výrobků obdržená v systému RASFF a o výsledku šetření předat informace zpět do systému a dalším dotčeným dozorovým orgánům.

Činnost oboru je pravidelně kontrolována Generálním ředitelstvím pro zdraví a bezpečnost potravin, kdy předmětem kontroly je implementace legislativy EU, výkon úředních kontrol a aplikace právních předpisů na národní úrovni. Výsledky kontrolních misí DG SANTE jsou pak předmětem zpráv, které jsou veřejně dostupné na webových stránkách Evropské komise.

Jednou ze základních povinností OOVZ je zajištění ochrany spotřebitele z hlediska negativních dopadů na zdraví a také ochrana dalších oprávněných zájmů spotřebitelů v návaznosti na kompetence OOVZ. V rámci dozorové činnosti je ověřováno plnění požadavků stanovených právními předpisy, identifikace nebezpečných nebo potenciálně nebezpečných výrobků na trhu, varování spotřebitelů a hodnocení rizika a přijímání odpovídajících opatření s cílem zabránit nebo omezit na minimální možnou míru případné poškození zdraví konečného spotřebitele.

Krajská hygienická stanice Jihomoravského kraje se sídlem v Brně (dále jen „KHS JmK“) je jedním z orgánů dozoru provádějících dozor nad trhem s potravinami, nad dodržováním požadavků

potravinového práva a vykonávajících státní zdravotní dozor (dále také „SZD“) v oblasti veřejného stravování a nad předměty a materiály určenými pro styk s potravinami.

2 HYGIENA VÝŽIVY

2.1 Charakteristika oboru

Obor hygieny výživy se primárně zabývá dozorovou činností v sektoru stravovacích služeb. KHS JmK na regionální úrovni řídí, plánuje, organizuje a provádí SZD v oblasti veřejného stravování v souladu s přímo použitelnými předpisy Evropské unie tj. zejména nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/625 o úředních kontrolách, nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002, kterým se stanoví obecné zásady a požadavky potravinového práva, zřizuje se Evropský úřad pro bezpečnost potravin a stanoví postupy týkající se bezpečnosti potravin, nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 852/2004 o hygieně potravin, podle zákona č. 258/2000 Sb., v souladu s kompetencemi vymezenými zákonem č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a vydává v těchto věcech stanoviska, plní úkoly dotčeného správního úřadu podle stavebního zákona, provádí šetření alimentárních nákaz v provozovnách, v nichž jsou vykonávány činnosti epidemiologicky závažné při výrobě a uvádění pokrmů a potravin na trh, zajišťuje úkoly vyplývající z oznámení zdravotně závadných potravin obdržených prostřednictvím systému RASFF v provozovnách stravovacích služeb. Odbor hygieny výživy KHS JmK zajišťuje provedení opatření Hlavního hygienika ČR na úseku potravin a pokrmů, projednává delikty a přestupky na úseku ochrany veřejného zdraví, zajišťuje vzdělávání pracovníků oboru, realizuje informační systém na regionální úrovni a kontroluje dodržování zákazu kouření podle zákona č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, ve znění pozdějších předpisů, v provozovnách poskytující stravovací služby. Zajišťují šetření a provedení příslušných opatření v určené části provozoven stravovacích služeb v souvislosti s hlášením nebezpečných potravin do RASFF.

KHS JmK při výkonu SZD sleduje, zda jsou plněny povinnosti osob provozujících a vykonávajících činnosti ve stravovacích službách. Povinnosti se týkají jak osob provozujících stravovací služby, tak i fyzických osob přímo vykonávajících činnosti epidemiologicky závažné při poskytování těchto služeb.

Mezi další činnosti oboru patří zkoušky ověřování znalostí hub, zkoušky ověřování znalostí osob činných při výrobě a uvádění potravin a pokrmů do oběhu a pořádání seminářů hygienického minima.

2.2 Úřední kontroly

Podle zákona č. 258/2000 Sb. je vykonáván SZD podle kontrolních plánů, které určují priority činnosti úseku ochrany veřejného zdraví. Kontrolní plány jsou sestavovány podle metodiky schválené Hlavním hygienikem ČR pro daný rok. Kontrolní plán je každoročně analyzován Ministerstvem zdravotnictví ČR a na základě výsledků z předchozích let upravován pro další rok. Provozovny stravovacích služeb jsou rozděleny do třech kategorií dle míry rizika. Zohledňuje se cílový spotřebitel, prováděné činnosti (např. tepelná úprava, zchlazování), sortiment (např. cukrářské výrobky, zchlazené pokrmy, pokrmy z tepelně neopracovaných potravin), denní produkce, způsob zásobování vodou (studna, veřejný vodovod), hygienický standard provozovny. V potřebné míře je přihlédnuto k dosavadním zkušenostem, výsledkům v rámci SZD v předchozím období. Odbor HV KHS JmK může podle svých zjištění flexibilně četnost upravit, zvýšit nebo snížit.

Odbor HV KHS JmK provedl v roce 2023 celkem 2068 kontrol. Počty kontrol u jednotlivých druhů kontrol jsou uvedeny v Tabulce 1. V případě plánovaných SZD se jedná o komplexní kontroly provedené dle výše zmíněného kontrolního plánu. Specifické SZD jsou nejčastěji zaměřeny na problematiku, kterou si v regionu přímo určí odbor HV KHS JmK. SZD na základě úkolu Hlavního hygienika ČR byly v roce 2023 zacíleny na ověření validity informací o látkách nebo produktech způsobujících alergii nebo

nesnášenlivost uváděných provozovatelem potravinářského podniku poskytující stravovací službu u nabízených pokrmů na jídelním lístku a prověření dodržování zásad správné výrobní a hygienické praxe, na ověření pravdivosti informací o původu a druhu masa deklarovaného v nabídce pro spotřebitele, správné praxe značení nabízených pokrmů s deklarovaným obsahem různých druhů mas nebo jejich částí v názvu, popisu složení pokrmu a prověření systému sledovatelnosti a na ověření správné praxe značení nabízených pokrmů s deklarovaným obsahem různých druhů sýrů, autenticitu označení sýru v názvu pokrmu nebo jeho složení vzhledem k použitým surovinám a prověření systému sledovatelnosti v zařízeních poskytujících stravovací služby. Dodatečná kontrola slouží k ověření odstranění nedostatků zjištěných předchozí kontrolou a k posouzení účinnosti nařízených opatření, pokud toto posouzení nelze provést jiným způsobem. Kontroly na základě ohlášených činností jsou prováděny v provozovnách stravovacích služeb, jejichž provozovatelé splnili zákonnou povinnost dle ustanovení § 23 odst. 5 zákona č. 258/2000 Sb.

SZD ve spojitosti s výskytem alimentárních onemocnění nebo podezřením na otravy z potravin probíhala v případě potřeby ve spolupráci s odborem protiepidemickým. Šetření v případě podezření na výskyt alimentárních onemocnění jsou ve většině případů ztěžována časovou prodlevou mezi prvními příznaky a nahlášením zdravotních potíží, a dále skutečností, že ne všechny pokrmy a potraviny použité pro přípravu pokrmů, které jsou uváděny jako zdroj zdravotních potíží, jsou v době šetření k dispozici. V některých případech je to také neochota podrobit se lékařskému vyšetření, zejména v případě soukromých oslav, např. svateb.

Podněty veřejnosti nejčastěji zmiňovaly nevyhovující hygienické podmínky a nedodržování provozní hygieny v zařízeních stravovacích služeb, nejakostní pokrmy a nedodržování osobní hygieny osob vykonávajících činnosti epidemiologicky závažné. Zaměstnanci odboru HV KHS JmK se zabývají všemi podněty, které jsou zaslány písemně, elektronicky nebo sděleny telefonicky, a to včetně anonymních. Nejčastější forma podání podnětu je forma elektronická, zaslání e-mailu. V roce 2023 bylo zasláno 328 podnětů. Polovina podnětů šetřena odborem HV KHS JmK, z toho ve 135 případech byla zahájena kontrola. Druhá polovina podnětů byla předána jiným dozorovým orgánům, zejména Státní zemědělské a potravinářské inspekci, v menší míře pak Státní veterinární správě, České obchodní inspekci, Státnímu úřadu inspekce práce nebo příslušným stavebním úřadům. O výsledcích šetření byly osoby podávající podnět písemně informovány s výjimkou anonymních podání. Podněty jsou však nezřídka důsledkem konkurenčního boje nebo nevhodného chování a reakcí personálu, a tedy nemají přímou souvislost se správnou hygienickou a výrobní praxí v konkrétní provozovně stravovacích služeb.

Z celkem 2068 provedených úředních kontrol bylo nevyhovujících 313 kontrol. Nejčastější závady jsou uvedeny v Tabulce 2.

Tabulka 1

Druh kontroly	Počet kontrol
Plánovaný SZD	1113
Specifický SZD	115
SZD v souvislosti s podezřením či výskytem alimentárního onemocnění	70
SZD na základě podnětu	135
SZD na základě úkolu Hlavního hygienika ČR	67
Dodatečná kontrola	19
Kontrola na základě ohlášení činnosti	549
Počet kontrol celkem:	2068

Tabulka 2

Kontrolovaný parametr	Počet kontrol parametru	Četnost vyhovujících	Četnost závad
Požadavky na hygienu provozu	1931	1840	91
Obecné požadavky na potravinářské prostory, zvláštní požadavky na prostory pro manipulaci s potravinami	1638	1581	57
Zajištění sledovatelnosti, doklady o původu potravin	1328	1259	69
Dodržování postupů na zásadách HACCP	1585	1535	50

2.3 Sankce

V roce 2023 bylo uloženo za zjištěné nedostatky 282 sankcí v celkové výši 1 549 500 Kč (viz Tabulka 3). Nejčastěji byly sankce ukládány v souvislosti s nedodržováním provozní hygieny, nevyhovujícím stavebně-technickým stavem provozovny a nezajištěním sledovatelnosti potravin a pokrmů.

Tabulka 3

Sankce	počet	uloženo (Kč)
sankce dle zákona č. 110/1997 Sb.	15	77 000
sankce dle zákona č. 258/2000 Sb.	267	1 472 500
Celkem	282	1 549 500

2.4 Opatření

Kromě finančních postihů jsou přijímána další opatření za účelem ochrany zdraví spotřebitele (viz Tabulka 4). Jedná se zejména o příkaz k pozastavení výkonu činnosti nebo uzavření provozovny stravovacích služeb do doby odstranění zjištěných závad ohrožujících zdraví spotřebitele. V roce 2023 bylo pozastavení výkonu činnosti nařízeno v 8 případech a uzavření provozovny ve 2 případech. Ve všech těchto případech jsou provedeny opakované kontroly k ověření, zda nařízená opatření byla splněna a zda již není ohrožena bezpečnost potravin a nehrozí zdravotní riziko pro spotřebitele. Nejčastěji ukládaným opatřením bylo, v případě zanedbaného úklidu, nařízení k provedení sanitace provozovny, kterých bylo 80, a nařízení likvidace potravin, kterých bylo 27.

Tabulka 4

Opatření	Uloženo
nařízení likvidace pokrmů	27
nařízení okamžitého uzavření provozovny, pozastavení činnosti	2
nařízení provedení sanitace	80
pozastavení výkonu činnosti	8
uložení povinnosti náhrady nákladů dodatečné kontroly	19
Celkem	136

3 VÝROBKY URČENÉ PRO STYK S POTRAVINAMI (DÁLE JEN “VPP”)

3.1 Charakteristika oboru

Oddělení předmětů běžného užívání (dále jen “oddělení PBU”) KHS JmK řídí, plánuje, organizuje a provádí SZD nad dodržováním hygienických požadavků u výrobců, dovozců a distributorů výrobků

určených pro styk s potravinami dle zákona č. 258/2000 Sb. a dle přímo použitelných předpisů Evropské unie, tj. zejména nařízení Evropského parlamentu a rady (ES) č. 1935/2004 o materiálech a předmětech určených pro styk s potravinami, nařízení komise (EU) č. 10/2011 o materiálech a předmětech z plastů určených pro styk s potravinami a nařízení komise (ES) č. 2023/2006 o správné výrobní praxi pro materiály a předměty určené pro styk s potravinami. Realizuje odběry vzorků za účelem laboratorních analýz s ohledem na zdravotní nezávadnost výrobků. Zajišťuje provedení příslušných opatření v oblasti VPP v souvislosti s vyhlášenými nebezpečnými výrobky prostřednictvím evropského systému rychlého varování RASFF a Ministerstvem zdravotnictví ČR, řeší podněty spotřebitelů, orgánů státní správy a samosprávy v oblasti VPP a poskytuje konzultace. Kontroluje plnění oznamovací povinnosti pro ekonomické subjekty, které vyrábí či dováží předměty a materiály přicházející do styku s potravinami, tak jak je upraveno zákonem č. 258/2000 Sb. Závaznými stanovisky pro Celní úřad se vyjadřuje k propouštění zboží dovezenému ze třetích zemí do volného oběhu na území ČR.

3.2 Počty provedených úředních kontrol

V oblasti VPP bylo v Jihomoravském kraji provedeno celkem 311 kontrol (viz Tabulka 5). Největší podíl tvořily kontroly prováděné na základě krajské prioritní oblasti (279), dále kontroly specifické – kontroly výrobků, které byly vyhlášené jako nebezpečné (16), kontroly správné výrobní praxe u výrobců VPP (12), kontroly na základě přijatých podnětů od jiných orgánů dozoru (2), kontrola na základě přijatého podnětu spotřebitele (1) a kontrola na základě hlášení systémem rychlého varování RASFF (1). Většina kontrol proběhla v distribuční síti na území Jihomoravského kraje (viz Tabulka 6).

Tabulka 5

Druh kontroly	Počet kontrol
Specifický SZD - kontrola nebezpečných výrobků	16
SZD na základě podnětu spotřebitele	1
SZD na základě podnětu jiných orgánů dozoru	2
SZD na základě RASFF	1
Kontrola na základě správné výrobní praxe	12
SZD na základě krajské prioritní oblasti	279
Počet kontrol celkem:	311

Tabulka 6

Kontroly dle kontrolované osoby	Počet kontrol
Výrobce	13
Dovozce	2
Distributor	296

3.3 Zjištěné nedostatky

V oblasti VPP v roce 2023 provedlo oddělení PBU KHS JmK 3 kontroly na základě podnětu, z nichž 1 byl přijat od spotřebitele a 2 od jiného orgánu dozoru. Pouze 2 z nich byly shledány jako oprávněné, kdy bylo zjištěno nevyhovující Prohlášení o shodě.

Nejčastější neshody byly shledány v nevyhovujícím značení, kdy na výrobcích nebylo uvedeno jméno nebo obchodní jméno a adresa nebo sídlo výrobce, zpracovatele nebo prodejce odpovědného za jejich uvádění na trh v rámci Společenství EU. Při kontrolách prováděných v tržní síti byl zjištěn výskyt výrobků

určené pro styk s potravinami s příměsí bambusových vláken. Následně byly 3 z nich cestou Ministerstva zdravotnictví ČR vyhlášeny jako nebezpečné výrobky.

3.4 Sankce

Za zjištěné nedostatky bylo v roce 2023 uloženo v oblasti VPP 5 sankcí v celkové výši 21 000,- Kč. Nejčastěji byly sankce ukládány v souvislosti s nevyhovujícím značením výrobků určených pro styk s potravinami. Zjištěné nedostatky byly řešeny opatřením z vlastního podnětu kontrolované osoby.

3.5 Šetření výrobků vyhlášených systémem RASFF

V roce 2023 byla přijata 2 oznámení systémem rychlého varování RASFF. V prvním případě se jednalo o výrobek Orangina Original Bulby 0,5l PET, kdy bylo zjištěno, že distributorovi nebyl předmětný výrobek více než 2 roky dodán. SZD tedy nebyl proveden. Druhé oznámení se týkalo migrace melaminu a formaldehydu z jídelního setu z Číny a provedeným SZD bylo zjištěno, že všechny tyto výrobky byly vráceny dodavateli ještě před jeho propuštěním do volného oběhu na území ČR.

4 HYGIENA DĚTÍ A MLADISTVÝCH

4.1 Charakteristika oboru

Obor hygiena dětí a mladistvých aplikuje v rámci výkonu SZD vybranou činnost OOVZ, vymezenou zákonem č. 258/2000 Sb., zaměřenou na specifickou populační skupinu dětí a mladistvých. Činnosti oboru se prolíná problematika všech hygienických oborů včetně oboru epidemiologie.

Obor hygiena dětí a mladistvých se zabývá vlivem životních a pracovních podmínek na zdravý vývoj dětí a mladistvých s ohledem na zvláštnosti jejich tělesného a duševního vývoje.

Specifickou oblastí dozoru jsou kontroly v provozovnách stravovacích služeb, především školních jídelnách zřizovaných podle školského zákona, ale i ostatních typech stravovacích služeb pro děti včetně stravování na zotavovacích a jiných podobných akcích pro děti a školách v přírodě.

4.2 Počty kontrol

Odbor HDM KHS JmK provedl v roce 2023 celkem 581 kontrol. Počty kontrol u jednotlivých druhů kontrol jsou uvedeny v Tabulce 7. V případě plánovaných SZD se jedná o komplexní kontroly provedené dle kontrolního plánu, jehož počty jsou dány Ministerstvem zdravotnictví ČR dle "Metodiky sestavování kontrolních plánů". Součástí těchto kontrol byla ve vybraných školních kuchyních měřena orientační koncentrace soli v polévkách. Bylo změřeno 115 vzorků polévek. Mimo SZD bylo provedeno ve školních jídelnách místní šetření, při kterém se hodnotil jídelníček dle Metodického pokynu Ministerstva zdravotnictví ČR. Bylo zhodnoceno 180 jídelníčků. Na zotavovacích akcích, bylo dle pokynu Hlavního hygienika ČR, zhodnoceno 92 jídelníčků a v 299 školních kuchyních byl proveden monitoring dietního stravování.

Ve 39 provozovnách školního stravování byla provedena dodatečná kontrola, která slouží k ověření odstranění nedostatků zjištěných předchozí kontrolou a k posouzení účinnosti nařízených opatření. Nejčastější závady jsou uvedeny v Tabulce 8.

4.3 Podněty

Podněty veřejnosti nejčastěji zmiňovaly nevyhovující jídelníček ve školní kuchyni a malé porce jídel nebo nedodržování provozní a osobní hygieny. Zaměstnanci odboru HDM KHS JmK se zabývají všemi podněty, které jsou zaslány písemně, elektronicky nebo sděleny telefonicky, a to včetně anonymních. Nejčastější forma podání podnětu je forma elektronická, zaslání e-mailu. V roce 2023 bylo zasláno 10 podnětů, z toho 3 podněty byly oprávněné a 7 neoprávněných. O výsledcích šetření byly osoby podávající podnět písemně informovány s výjimkou anonymních podání. 3 podněty byly postoupeny Českou školní inspekcí.

Tabulka 7

Druh kontroly	Počet kontrol
Plánovaný SZD	531
Specifický SZD	0
SZD v souvislosti s podezřením či výskytem alimentárního onemocnění	1
SZD na základě podnětu	10
SZD na základě úkolu Hlavního hygienika ČR	0
Dodatečná kontrola	39
Kontrola na základě ohlášení činnosti	0
Počet kontrol celkem:	581

Tabulka 8

Kontrolovaný parametr	Počet kontrol parametru	Četnost vyhovujících	Četnost závad
Požadavky na hygienu provozu	464	408	56
Obecné požadavky na potravinářské prostory, zvláštní požadavky na prostory pro manipulaci s potravinami	540	495	45
Zajištění sledovatelnosti, doklady o původu potravin	157	143	14
Dodržování postupů na zásadách HACCP	458	443	15

4.4 Sankce

V roce 2023 bylo uloženo za zjištěné nedostatky 39 sankcí v celkové výši 153 500 Kč (viz Tabulka 9). Nejčastěji byly sankce ukládány v souvislosti s nedodržováním provozní a osobní hygieny, nedodržení teplotního řetězce pokrmů a nedodržení požadavků na principu HACCP.

Tabulka 9

Sankce	počet	uloženo (Kč)
sankce dle zákona č. 258/2000 Sb.	39	153 500
Celkem	39	153 500

4.5 Opatření

Kromě finančních postihů jsou přijímána další opatření za účelem ochrany zdraví spotřebitele (viz Tabulka 10). V roce 2023 byla v provozovnách školního stravování nařízena 1x likvidace pokrmů a 1x nařízena sanitace provozovny.

Tabulka 10

Opatření	Celkem vydáno
nařízení likvidace pokrmů	1
nařízení provedení sanitace	1
Celkem	2

5 PERSONÁLNÍ ZAJIŠTĚNÍ

Na odboru HV KHS JmK bylo v roce 2023 26 pracovních úvazků, z toho 17 s vysokoškolským vzděláním a 9 pracovních úvazků se středoškolským vzděláním.

Na odboru HDM KHS JmK bylo v roce 2023 21 pracovních úvazků z toho 16 s vysokoškolským vzděláním a 5 se středoškolským vzděláním

Oddělení PBU KHS JmK je od 01.01.2023 samostatným oddělením spadajícím pod ředitele sekce ochrany a podpory veřejného zdraví s celkem 10 pracovními úvazky, z toho 3,5 úvazku se věnuje VPP. Všichni pracovníci mají vysokoškolské vzdělání.